

ТУРИСТИЧКИ АСПЕКТИ ЛОВАЧКИХ МАНИФЕСТАЦИЈА

TOURIST ASPECTS OF HUNTING MANIFESTATIONS

Прентовић, Р.¹

Резиме

Ловачке манифестације (сајмови ловства, сабори ловаца, ловно-стрељачка односно кинолошка такмичења, изложбе ловачких трофеја и раса ловачких паса, популарне хајке на предаторе и сл.), због знатне масовности и прилично широких гравитационих зона њихових учесника имају карактер својеврсних туристичких догађаја у дестинацијама у којима се организују и спроводе и, као такве, служе подизању квантитета и квалитета туристичке понуде, с једне, и економских ефеката ловног туризма, с друге стране.

Кључне речи: туризам, ловни туризам, ловачке манифестације, дестинација, понуда, економски ефекти

Abstract

Hunting manifestations (hunting fairs, assembly of hunters, hunting-shooting, that is, cynology competitions, exhibits of hunting trophies and races of hunting dogs, popular predator chases etc) because of the considerable number of its participants and their rather large gravitational zones, have character of special tourist happenings in destinations in which they are organized and realized, and as such, they are in service of raising the quantity and quality of tourist offer, on one, and the economic effects of hunting tourism, on the other side.

Key words: tourism, hunting tourism, hunting manifestations, destination, offer, economic effects.

¹ Ристо Прентовић, Департман за географију, туризам и хотелијерство, ПМФ Нови Сад

Увод

Сва масовнија окупљања ловаца и других присталица ловства, љубитеља дивљачи и природе, изузев организованих ловава и обавезних ловачких акција могу се одредити као ловачке манифестације. Ту пре свега спадају сајмови ловства, сабори ловаца, такмичења у ловном стрељаштву, ловно-кинолошка такмичења, изложбе ловачких трофеја, изложбе раса ловачких паса, популарне хајке на предаторе и др.

Ловачке манифестације имају карактер својеврсних туристичких догађаја и, као такве, служе подизању квантитета и квалитета туристичке понуде, с једне и економских ефеката ловног туризма, с друге стране. Да бисмо могли сагледати место и улогу ловачких манифестација у оквиру ловно-туристичког производа, односно промета, неопходно их је дефинисати и идентификовати односно спецификовати њихове основне појавне облике (врсте). То су доста сложени задаци, јер је у стручној (ловственој односно ловно-туристичкој литератури) веома мало радова који се баве овом проблематиком. Штавише, сразмерно мало је и радова који обрађују питања и проблеме из домена туристичких манифестација, а у оквиру истих скоро да нису заступљени садржаји који третирају проблематику која се односи на ловачке манифестације.

Појам и класификација ловачких манифестација

Главни сегмент ловно-туристичког производа су дивљач и лов (одстрел, хватање, посматрање односно снимање дивљачи). Приходи од накнада односно такси за њихово коришћење од стране туриста-ловаца представљају сразмерно највећи део ловно-туристичких аквизиција, тј. профита. У том контексту посматрано ловачке манифестације не представљају примарни мотивациони чинилац ловно-туристичке тражње, али могу допринети боравку ловаца туриста у местима основних ловних активности и увећању њихове укупне потрошње, а тиме и укупних финансијских ефеката ловно-туристичког промета. За разлику од тзв. манифестационог туризма, код кога у структури потрошње посете приредбама заузимају високо друго место (одмах после издатака за смештај и исхрану), код ловног туризма ови издаци заузимају тек треће место (иза издатака за основну ловну активност и за смештај и исхрану, који су најчешће у структури ловно-туристичке потрошње на другом месту по висини трошкова).

И поред чињенице да ловачке манифестације немају значајнијег и пресуднијег удела у ловно-туристичком производу, оне, уколико су адекватно осмишљене, добро маркетиншки третиране и организоване, могу подстицати екстензитет и интензитет укупне ловно-туристичке потрошње, с обзиром да:

- могу допринети продужењу боравка ловаца-туриста у местима основне ловне активности, што је од значаја јер овај боравак у просеку траје од 2-4 дана;
- подстичу просечну дневну потрошњу у време када се не спроводе основне ловне активности;
- могу представљати средство активне туристичке пропаганде, будући да због своје актуелности, по правилу, анимирају медије јавног информисања, чиме “побуђују интересовање јавног мњења за своје (ловно-туристичке, прим. Р.П.) програме, за крај или земљу у којој се одржавају” (С.Ожеговић, стр.50), и

- као таква ловачка манифестација може бити важан сегмент ловно-туристичких потенцијала дате дестинације, при чему туристичка дестинација (дато ловиште, ловна регија, земља и др.) користи манифестацију за своју пропаганду и обрнуто, она сама по себи популарише саму ловачку манифестацију. Ова чињеница је од посебног значаја будући да је емпиријски и научно потврђено да туристичке манифестације (па тиме и ловачке манифестације) “због своје непосредности имају снажније маркетиншке ефекте од пасивне пропаганде”. (С.Ожеговић, стр.50).

На основу изложеног ловачке манифестације се могу одредити као *догађаји друштвено-економског односно културног карактера аутономног или ловним активностима пратећег садржаја и значаја, које мање или више партиципирају у структури ловно-туристичког производа, односно ловно-туристичке потрошње, и представљају средство активне ловно-туристичке пропаганде.*

У стручној туризмолшкој литератури срећу се различите класификације туристичких манифестација. Најчешћи **критеријуми поделе** ових манифестација су: њихово порекло, време и место одржавања, значај манифестација и гравитациона зона њихових учесника, програмска оријентација, начин организације и финансирања и сл. Већина ових критеријума може се применити и на класификацију ловачких манифестација.

Према **пореклу** туристичких манифестација С.Ожеговић разликује оне:

- 1) које су се афирмисале и постале познате, јер се традиционално одржавају и изазивају интересовање учесника, а ту спадају манифестације учествовања и активности представљања. У ту категорију може се уврстити традиционални Сабор ловаца Србије који се сваке године у фебруару месецу организује на Златибору. Ова манифестација траје три дана и у њој учествује неколико стотина ловаца из свих крајева Републике Србије, а за садржај, осим традиционалне хајке на вука, има такмичења у гађању, презентације ловачких остварења, размену искустава, забавне активности, стручна саветовања, дружења ловаца и др.;
- 2) које се организују у циљу презентације достигнућа из разних области живота (у овом случају из ловства и њему корелативних активности) и које окупљају заинтересоване посетиоце-туристе (у овом случају ловце-туристе). Ту спадају приредбе које представљају једногодишњи или вишегодишњи приказ најзначајнијих резултата рада у појединим областима (у овом случају у ловству) друштвеног живота и дешавања и, захваљујући клијентели која их посећује, имају туристичке функције и ефекте. Ту спадају различите врсте ловних манифестација, а типичне су популарне “хајке” (на вука, лисицу, шакала и сл.). Манифестације овог типа налазе се у редовним програмима (календарима) Ловачког савеза Србије, Ловачког савеза Војводине, удружења и друштава, који су њихови покровитељи¹⁾ или организатори. Поред ангажовања поменутих ловачких организација, при спровођењу ових манифестација неопходно је ангажовање и других друштвених односно привредних организација, а посебно предузећа из области туризма, угоститељства, саобраћаја и др.;
- 3) које су устаљеног карактера, а организују се да би привукле туристичку публику у једно одређено место, где организатори користећи неки повод (као нпр. Сајам лова, риболова, спорта и туризма – ЛОРИСТ у Новом Саду, који се као међународна манифестација организује сваке године, почетком јесени), јавности настоје да представе неко место, као интересантну туристичку дестинацију, у циљу његовог активирања и остваривања профита. Ове манифестације могу (али и не морају) бити традиционалне по начину одржавања, и

то једном годишње, сваке друге године (бијенале) сваке треће године (тријенале), сваке четврте године (квардијенале) итд.

Према **значају, броју и величини радијуса окупљања посетилаца** (учесника) ловачке манифестације се могу поделити у следеће групе:

- 1) **локалног значаја**, које окупљају посетиоце из места одржавања манифестације и околних места. Овакве манифестације су све активности које за своје чланове и (евентуално) за њихове госте организују ловачка друштва, односно удружења, као што су ловачка такмичења, локлане хајке, изложбе ловачких паса и њихова такмичења и сл. “Манифестације локалног значаја не утичу много на величину посете неког туристичког места и самим тим немају вредност туристичког мотива.” (Ожеговић, стр.53).
- 2) **регионалног значаја**, које окупљају посетиоце из места приредбе и из једне или више области. Пример оваквих ловачких манифестација су покрајинска (регионална) изложба ловачких трофеја у Новом Саду или Првенство Срема у гађању (популарна “шицара” и сл;
- 3) **националног значаја**, које окупљају посетиоце из свих крајева земље. Пример ловачке манифестације овог типа је (већ поменути) Сабор ловаца Србије који се организује једанпут годишње (крајем фебруара) на Златибору;
- 4) **међународног значаја**, које, поред учесника из свих крајева земље, окупљају и госте из других земаља. Пример ловачке манифестације овог значаја и нивоа је (већ споменути) ЛОРИСТ.

“Регионалне, националне и међународне туристичке манифестације, као туристички мотиви, према свом значају одржавају се на величину контрактивне зоне, па и на хетерогеност географске структуре клијентеле. Према томе, манифестације светског значаја свакако су туристички најинтересантније и са географски најразноврснијом структуром клијентеле”. (С.Ожеговић, Туристичке манифестације, стр.53).

Према **програмским садржајима** ловачке манифестације могу бити *једнородне* у које спадају: музејске поставке и њихове презентације, галеријске поставке, изложбе (ловачких трофеја, ловачких паса и сл), ловачка такмичења и др.; комплексне ловачке манифестације у које спадају (већ спомињани Сабор ловаца Србије и разнородне манифестације, у које спада (такође новосадски ЛОРИСТ). “Комплексне и *разнородне* манифестације имају веће туристичке ефекте, јер имају богатији и разноврснији програм и могу да одговоре потребама и захтевима већег броја посетилаца” (С.Ожеговић, Туристичке манифестације, стр.54).

Одржавање ловачких манифестација, у време одређених (календаром лова и планом конкретних ловних активности) сезона лова, може имати веће туристичке ефекте. Овде је, међутим, највећи проблем недостатак довољних смештајних капацитета, па се дешава да се одржавање неких ловачких манифестација врши и ван ловне сезоне, како би и тада били ангажовани одређени (пре свега смештајни) ловно-туристички капацитети.

У даљем тексту посебно се третирају најзначајније ловно-туристичке манифестације као што су: сајмови, такмичења, сабори ловаца, изложбе и др.

Сајмови ловства

Сајам је приредба на којој се излаже роба или њени узорци ради упознавања заинтересованих са врстама и квалитетима роба које нуде поједини произвођачи или њихови заступници, са условима за склапање послова, као и ради непосредног склапања послова. Поред

других врста ловачких манифестација као и поред музејских односно галеријских експоната са тематиком лова и дивљачи значајне презентације свих најбитнијих момената из домена ловства остварују се на специјализованим сајамским приредбама, посвећеним овој односно сродним делатностима.

Значајне изложбе трофеја и других предмета израђених од дивљачи, затим ловачког оружја, муниције, опреме, ловно-стручне и белетристичке, литературе са тематиком лова, као и других предмета, приређене пре свега у комерцијалне сврхе, срећу се првенствено на Сајмовима лова и риболова, какав је (ЛОРИСТ) у Новом Саду, који се непрекидно (најпре као југословенска, а касније и као манифестација међународног статуса и нивоа) одржава од 1964. године. Сајамске манифестације ове врсте као, уосталом, ловачки музеји збирке и изложбе су значајни генератори ловно-туристичког и укупног туристичког промета.

Колико су сајмови лова и риболова значајне привредне, културне и туристичке манифестације сведочи и податак да приредби овог типа има преко 100 у свету и да су заступљени на свим континентима односно светским регионима. На њима су изложени сви експонати (артикли и производи) из домена ловства, њему корелативних и комплементарних делатности (шумарство, пољопривреда, водопривреда, прехранбена индустрија, хотелијерство, гастрономија, саобраћај, мала привреда, индустрија ловачког оружја, муниције и опреме и др.). На сајмовима лова се, такође, склапају уговори о ловно-туристичким аквизицијама, врши популаризација ловства и ловног туризма и др.

Ловачка такмичења

Ловачка такмичења су значајне манифестације у функцији популаризације ловачких знања и вештина, али и у функцији мотивисања и стимулисања ловаца на стално усавршавање и подизање своје ловно-стручне обучености и оспособљености на што виши ниво. Ловачка такмичења се спроводе ради провере стручних знања и вештина ловаца (појединаца) и њихових одговарајућих колективних састава (парови, екипе, групе и сл.). Такмичења се у ловству практикују у областима: ловно стрељаштво и ловна кинологија.

Такмичења у ловном стрељаштву

Такмичења у ловном стрељаштву се организују и спроводе са циљем примене и провере стечених знања, вештина и навика из домена руковања, односно употребе ловачког оружја стечена у процесу обучавања у ловачким удружењима (пре свега учешћем у раду ловачко-стрељачких секција), а ради подизања ловно-оружарске културе ловаца на што виши могући ниво. Ова такмичења се у нашим ловачким организацијама организују и спроводе већ дуги низ година, али са великом разноликошћу у погледу практикованих врста и дисциплина такмичења и посебно пропозиција за поједине такмичарске дисциплине. Такмичења у ловном стрељаштву имају најдужу успешну традицију у Војводини и неким другим срединама у нашој земљи, где су спровођена такмичења у гађању глинених голубова (пушкама сачмарицама) и популарне “шицаре”.²

Ловно-стрељачка такмичења, осим популаризације ловачких знања и вештина, имају и функцију мотивисања и стимулисања ловаца на стално усавршавање и подизање своје лов-

но-стручне обучености и оспособљености на што виши ниво. Она се организују и спроводе према Правилнику о ловном стрељаштву Ловачког савеза Србије. Ова такмичења се одржавају у оквиру ширих ловно-туристичких манифестација као што су, пре свега, сабори ловаца. Будући атрактивна активност, не само за њихове непосредне учеснике, већ и за посматраче, такмичења у ловном стрељаштву окупљају релативно велик број лица, чиме доприносе и повећању туристичког промета.

Ловно-стрељачке дисциплине

Носиоци ловно-стрељачких активности, према Правилнику о ловном стрељаштву Ловачког савеза Србије, су ловачка удружења и њихове секције.

Ловно-стрељачка такмичења, према одредбама овог Правилника, одвијају се у две основне категорије гађања ватреним ловачким оружјем са олученим цевима (ловачки карабин) и са неолученим цевима (ловачке пушке сачмарице). За категорију олучених цеви предвиђене су две дисциплине: гађање покретне и непокретне мете, као и за гађање из неолучених цеви: TRAP и SKEET³ (скит), тј. гађање глинених голубова.

Систем такмичења из области ловног стрељаштва састоји се из два сегмента и то: Куп ЛСС и Лига ЛСС.

КУП систем подразумева такмичења из обе врсте оружја (са олученим и неолученим цевима), као и у свим дисциплинама осим SKEET, док се и за њега не стекну услови. На овим такмичењима, која организују ловачка удружења уз помоћ Ловачког савеза Србије, могу учествовати сви ловци. ЛИГА систем подразумева само такмичења у гађању ТРАП дисциплине, док се не стекну услови и за друге дисциплине по “кружном” принципу само за ЛУ која су заинтересована за учешће у њој, и организују се по ловним областима које су утврђене у Основама Програма развоја лова у Србији од 1996-2005. године.

Према важећем Правилнику и пропозицијама, дакле, такмичења у ловном стрељаштву у нашој Републици организују се и спроводе по следећем:

- гађање глинених голубова – дисциплина ТРАП,
- гађање непокретне мете (силуета срндаћ) и
- гађање покретне мете (силуета вепра или вука у трку).

Овим Правилником предвиђена је и могућност организовања такмичења у гађању глинених голубова – дисциплина SKEET, али тек када се за то обезбеде релевантни услови.

Иако Правилником такмичења у ловном стрељаштву Ловачког савеза Србије није предвиђено, данас је у Војводини (посебно у Срему) популарно традиционално ловно-стрељачко такмичење под називом “шицара”.

Гађање глинених голубова – дисциплина ТРАП – Дисциплина ТРАП је не само ловно такмичарска, већ и олимпијска стрељачка дисциплина, а њено такмичење се спроводи уз употребу ловачке пушке сачмарице чији је калибар 12 и мањи. Правилник такмичења у ловном стрељаштву одређује да се у извршењу гађања у овој дисциплини може користити муниција по слободном избору пуњена најситнијом сачмом, број 12 (2,3 мм) са количином од највише 24 грама. Гађање глинених голубова се, иначе, изводи на стрелишту подељеном у три дела. У првом делу је судијско-лансирна кућица у којој су смештене судије које пресуђују, а у другом (доњем) делу ове кућице смештен је “лансирер”, који управља машином (машинама) за избацивање глинених голубова (специјалних керамичких плочица у облику диска израђеног у неколико димензија). Лансирање ових мета врши се притиском на одговарајући тастер пулта за избацивање глинених голубова. На седмом метру од кућице је други елемент стре-

лишта, а то је бетонска стаза (линија) са пет места са којих стрелци изводе гађање. Трећи део овог стрелишта је ров, који је лоциран испред стазе од које је удаљен 15 метара. У овом рову је смештено 15 машина за лансирање глинених голубова, које су електронски повезане са судијско-лансирном кућицом. У рову је и складиште мета, а у њему су и два до три послужиоца чији је задатак да пуне и запињу лансирне машине. Овај тип стрелишта одговара стандардима и пропозицијама стрељачке дисциплине ТРАП, као олимпијског програма, а таквих стрелишта, која су на располагању ловачким организајама за такмичења у ловном стрељаштву, код нас је мали број, па се ова такмичења спроводе на импровизованим стрелиштима са преносном машином (лансером) за избацивање глинених голубова.

Гађање отпочиње тако што стрелац (ловац) (на кога је дошао ред за гађање) узвикне “пул”. Тада лансирер притисне тастер на пулту и преко електро-магнетних веза испушта мету (глиненог голуба) из одређене машине према схеми за лансирање.

Стрелац пуца чим угледа мету (глинени голуб у лету) и ако не погоди првим метком има право да испали и други. Домет избачених голубова је од 75 до 80 метара. Судије констатују да ли је мета погођена, а резултати гађања се бележе. После пуцања (а гађа се обично серија од 10 или више голубова, што зависи од броја пријављених такмичара) стрелац са места бр.1 прелази на место бр.2 крећући се с лева на десно, док последњи стрелац (са места бр.5) прелази на место бр.1. Пошто стрелац не зна унапред правац и висину лета голуба (што зависи од дате схеме за лансирање), то представља отежавајући чинилац и претпоставља врхунску обученост стрелца кога треба да карактерише брз рефлекс, брзо одлучивање, велика спретност и прецизно гађање. Победник је онај стрелац који има највећи број погођених голубова у серији5).

Гађање непокретне мете (силуета срндаћ) – Гађање непокретне мете врши се пушкама са олученим цевима најмањег калибра који је дозвољен Законом о ловству (калибар муниције – 5,6 x 41 мм са зрном од 3,5 грама за гађање срндаћа. Дозвољено је коришћење само ловачке (не и спортске) муниције. У овој дисциплини дозвољено је коришћење не само оптичког, већ и механичког нишана. Мету чини силуета срнеће дивљачи (срндаћа или срне) у природној величини, са пољима која се елипсасто пружају од плећке према осталим деловима тела, у зависности од вредности поготка са ловног становишта. Она мора да се налази на 80-100 метара од ловца-стрелца, бочно окренута ка њему.

Серија гађања састоји се од 4 до 10 хитаца. Гађа се из стојећег става без наслона. Пробни метци се зависно од броја учесника такмичења, могу (али и не морају) практиковати. Зависно од броја хитаца за оцену, време гађања је од 2-7 минута.

Такмичење у овој дисциплини је екипно и појединачно. Екипу сачињавају 3 члана. Састав екипе чине чланови истог ловачког удружења. Састав екпе је непромењив у току целе такмичарске сезоне и такмичар за то време не може наступати за другу екипу. Екипни резултат се изводи сабирањем појединачних резултата њених чланова.

Гађање покретне мета (силуета дивље свиње или вука) – Гађање покретне мете, према важећим пропозицијама, дозвољено је само уз употребу ловачке пушке кугларе најмањег калибра који је прописан Законом о ловству за гађање дивље свиње (7x57 мм и тежине зрна до 11 грама). Коришћена муниција је ловачка (не и спортска), а избор марке је слободан.

Мету представља силуета вепра или вука у трку у природној величини, са пољима са центром у плећци, а која се елипсасто пружају по телу дивљачи у зависности од вредности поготка са ловног становишта. Мета мора да се налази на 80-100 метара од ватрене линије. Брзина њеног кретања је 2-5 метара у секунди, а дужина којом се креће мета треба да је најмање

15 метара. Мета се може кретати у само једном правцу (било којем, лево или десно) а може и у оба.

Серија гађања, зависно од броја учесника обухвата 3 до 10 хитаца, са или без пробних метака, а гађа се из стојећег става, без наслона, са пушком ван згиба рамена пре појаве мете. За то време је кундак пушке испод пазуха, а у згиб рамена се убацује тек после појаве мете.

Као и код гађања непокретне мете, такмичење у овој дисциплини је екипно и појединачно, а чланови екипе (такође од 3 члана), која је у датој такмичарској сезони непромењивог састава, су чланови истог ловачког удружења. Резултат екипе се утврђује на начин као и у дисциплини “непокретна мета.

Ловно-стрелачка дисциплина “шицара” – Гађање у дисциплини “шицара” спроводи се уз употребу свих типова и калибара пушака сачмарица, као и муниције и сачме по слободном избору, а услови односно пропозиције овог такмичења су следеће:

Правила (пропозиције за извођење такмичења) у дисциплини “обична шицара” или “сремачка стаза” су следеће:

- гађање покретне мете (јајета на клатну) која се заклати до 1,5 амплитуде (положај који се зове “вешало”, када је клатно у вертикалном положају) – на 15 метара удаљености од ватрене линије. Свако опалење после овог положаја сматра се као промашај. Погодак носи 1 поен;
- следећи хитац се испалује на исту мету, под истим условима, али на 30 метара удаљености. Погодак носи 3 поена;
- затим следи гађање непокретне (стојеће) мете (пивске флаше) на удаљености од 70 метара. Притом је неопходно да је пивска флаша напуњена пивом, да је добро видљива (тј. да није зелене боје) и да је етикета окренута према стрелцима, како би служила као нишанска тачка. Погодак овим хицем доноси 5 бодова. На сваку мету може се ипалити само један метак.

Награде су врло нетипичне, тј. они поклони које обезбеди организатор такмичења, а има и таквих као што су домаће животиње (теле, ждребе, кобила, крава), пољопривредне алатке односно машине, бела техника и др.

Такмичења, испити и изложбе ловачких паса

Због важности ловачког пса, као активног учесника лова, у свету и у нас организују се и врше такве манифестације у којима се оцењује њихова лепота, испитују (и оцењују) њихове урођене особине и спровode такмичења (утакмице) у раду ових паса. Ове манифестације организују се од локалног, преко регионалног, покрајинског, републичког и савезног (сада државне заједнице) до међународног нивоа, односно значаја.

На савезним **изложбама** додељује се наименовање (кандидатура) за заваничне титуле – кандидата за првака Србије и Црне Горе (СЦГ) лепоти – САС⁴ - SCG, као и резерву – R.CAC-SCG. На међународним изложбама прво се добијају САСИВ⁵ и R.CACIB, па потом САС и R.C-AC. Све кандидатуре и титуле додељују се посебно за мужјаке, а посебно за женке. Последњих година код нас се организује све више савезних и међународних изложби раса свих паса, а сваке године под покровитељством FCI-а⁶ одржава се и Светска изложба паса. Прва светска изложба паса одржана је, иначе, у Франкфурту, Немачка – 26. до 28. априла 1935. године.

За лов су, заправо, најзначајније *радне особине* ловачког пса, а скоро је небитна његова лепота, која у ловишту ништа не значи. Стога ловни кинолози посебан акценат стављају на неговање радних особина ловачких паса. Према позитивним законским прописима обавезан је **испит урођених особина**. За сваког ловачког пса оптимална је оцена на том испиту која гласи: “одличан у екстеријеру”, тј. потврда да је тако оцењен пас “скоро идеалан тип своје пасмине, складне и беспрекорне грађе и кондиције.” Испит урођених особина паса птичара нпр. има за циљ да утврди у ових паса постојање неопходних наследних особина за рад у лову које карактеришу ову пасмину паса. Овај испит представља и поседовање минимума особина које треба да испоји ловачки пас, али не значи и квалификовање за титулу националног односно међународног првака у роду и лепоти. Испит се одржава за младе псе (до 18 месеци старости), а оцењују се следеће особине: нос (њух), тражење, стајање (“маркирање”), секундирање (склоност), брзина, истрајност, понашање на пуцањ, послушност и урођеност за рад по трагу дивљачи. Овај испит се обично одржава у пролеће, мада се понекад практикује и у јесен⁷.

Рад ловачких паса оцењује се на такмичењима од локалног до савезног и међународног ранга. На савезним такмичењима могу се освојити кандидатуре за шампиона Србије и Црне Горе у раду (CACT-SCG) и резервног кандидата (R.CACT-SCG), а на такмичењима међународног ранга, под покровитељством FCI, првопласирани пас осваја CACIT⁸, а другопласирани - R.CACIT. На савезним утакмицама у раду ловачких паса, иначе, оцењују двојица судија⁹, а на међународним тројица међународних судија у складу са одговарајућим правилницима за рад паса појединих ловачких раса. Постигнути резултати у раду, као и претходне оцене на испиту урођених особина, ловачког пса уписују се у његов родовник и представљају гаранцију да ће потомци одличних паса бити и сами одличних радних особина.

Утакмице у раду ловачких паса организују се по врстама (расама) паса посебно за: птичаре, јамаре, гониче, ретривере, трагаче по крви и цуњавце. Најбројније су, свакако, утакмице у раду паса птичара за које се организује и светски шампионат. Ове утакмице се обично организују посебно за енглеске, а посебно за континенталне расе паса птичара, са (код енглеских) и без (код континенталних) обавезе секундирања, мада је и код ових других секундирање пожељно. Иначе, за све категорије и дисциплине такмичења у раду ловачких паса, према правилницима утакмица, вреднују се, углавном: квалитет носа (њух), пртраживање, стајање (“маркирање”) (за птичарске расе), брзина, истрајност, понашање на пуцањ итд, при чему пас мора да ради у стилу своје расе. У нашој земљи се већ дуже времена изводе утакмице у раду паса птичара и то типа: “А”, “В”, “С” и “D” у којима се ради у пару, а један турнир траје 15 минута, са 2 минута загревања. Пси се оцењују у раду на пернату дивљач (фазан и јаребица).

Утакмице типа “А” - представљају испит урођених особина. *На утакмицама типа “В”*, које имају за циљ да утврде који пси имају врхунски нос (њух) (а на којима се не проверава радња “доношење дивљачи”), оцењују се следеће особине: “нос, тражење, стајање (“маркирање”), секундирање, брзина, истрајност, понашање на пуцањ, послушност, понашање према одлетелој дивљачи, издрживост на зеца и водљивост.

На утакмици типа “С”, које се спроводе са циљем провере обучености паса и водича за рад у појединим дисциплинама, где се, поред особина типа “В” оцењују и особине: доношење (“апорт”) рањене пернате дивљачи по трагу, доношење рањеног зеца по трагу, доношење изгубљене пернате дивљачи, одложивост, начин доношења и предаје зеца, начин доношења и предаје пернате дивљачи.

На проширеној пољској *утакмици птичара типа “D”*, поред радњи из *утакмица типа “С”*, оцењују се још и: тражење за пуштеном патком и доношење из дубоке воде, а на *свестра-*

ној утакмици птичара типа “Е” (која има укупно 25 дисциплина), поред радњи из утакмица типа “Д”, оцењују се и: рад по трагу рањене срнеће дивљачи, рад на ремену (обавезно), облавање (необавезно), показивање (необавезно), шарање, грмарење, доношење лисице по трагу, доношење лисице преко препреке и понашање на стајалишту.

Поред ових утакмица, последњих деценија (од 1983. године), у нас и у свету се организују такмичења тзв. **Ловачко-кинолошког купа**, са циљем да ловци који у лову користе псе птичаре испоље ниво оспособљености (своје и свог ловачког пса), негују спортски дух и доприносе развоју ловства и кинологије. Право учешћа на ловачко-кинолошком купу имају они ловци (са својим псима птичарима) који су врсни познаваоци ловачких вештина и добри стрелци, а чији су пси са добрим урођеним особинама и добро припремљени односно обучени за лов. У даљем тексту се преузима већи део прилога С. Дорословачког: Правила понашања у ловачко-кинолошким куповима, “Ловачке новине”, бр.10, октобар 2003, стр. 25.

Ловачко-кинолошки куп може бити локалног, општинског, регионалног, покрајинског републичког, савезног и међународног значаја. Такмичење могу организовати Кинолошки савез Србије и Црне Горе, републичке, покрајинске и општинске кинолошке организације, као и ловачка или кинолошка друштва која су пријављена код својих савеза. Резултати се признају ако је на такмичењу учествовало најмање шест такмичра. На такмичењу могу учествовати пси птичари енглеских и континенталних раса старији од девет месеци, оцењени у екстеријеру и да имају положен испит урођених особина или неку другу утакмицу у раду. Рад и учинак ловца и пса оцењује судијски жири. Кинолошке судије морају да имају положен испит за рад птичара. Један члан жирија је ловац делегиран из ловачке организације и он мора добро да познаје ловачка правила и обичаје. Такмичење може да буде појединачно или екипно са по два или четири такмичара у екипи. Зависно од карактера приредбе сви учесници се пријављују код организатора који на основу броја такмичара одређује групе и извлачење редних бројева. Сваки такмичар се такмичи појединачно, а задатак судија је да се свим учесницима обезбеде исти услови за рад. Сваки такмичар са својим псом добија 20 минута. За то време може да одстрели највише два примерка пернате дивљачи (фазан или јаребица) и испали највише четири метка. На такмичењу се могу користити само пушке двоцевке и муниција пуњена сачмом 3,5 милиметара. За све што је правилно урађено ловац и пас добијају позитивне бодове, а свака грешка и пропуст кажњава се негативним бодовима.

Позитивне бодове ловац добија: за правилно и зналачко коришћење ловног терена – највише 20 бодова; за обазривост у руковању оружјем – највише 20 бодова; за одстрећену и пронађену дивљач (првим метком) – највише 10 бодова; за одстрел више примерака дивљачи једним метком и њихово проналажење – највише 20 бодова; за одстрел два примерка дивљачи са два узастопна метка (дубле) и њихово проналажење – највише 50 бодова; за добру сарадњу са псом током такмичења – највише 10 бодова.

Негативни бодови додељују се ловцу: за сваки промашај дивљачи – највише 10 бодова; за изгубљену рањену дивљач – највише 10 бодова; ако није пуцао а постојала је могућност – највише 10 бодова; за пуцање са велике удаљености – највише пет бодова; за пуцање на рањену дивљач на земљи – највише пет бодова.

Бодовање пса зависи од такмичарске дисциплине. За све што је добро урадио пас добија следеће бодове: начин тражења, стајање, брзина и истрајност – највише 20 бодова; послушност, понашање на пуцањ и према одлетелој пернатој дивљачи као и уздржљивост на зеца – највише 10 бодова. Из даљег такмичења ловац се искључује уколико његов пас учини следеће грешке: кида или затрпава дивљач, плаши се пуцња, необуздано гони пернату или дла-

каву дивљач, узастопно стоји на празно три пута, подиже дивљач без стајања да пута, неконтролисано се креће по терену и лаје у току рада. Такође, ловац може бити искључен ако пуца у правцу посматрача, радника у пољу или објеката, недолично се понаша за време такмичења и грубо кажњава свог пса.

Сви такмичари са својим псима према извученом редоследу морају бити у одређено време на располагању судијском жирију. Судије током наступа такмичара морају обратити пажњу на целокупан учинак. При томе посматрају и такмичара и његовог пса како би могли реално доделити бодове. По позиву ловац прилази судијском жирију. Подразумева се да такмичар треба да буде прикладно обучен, да има потребну опрему (пушка мора обавезно бити преломљена) а његов пас на поводнику. Ловац се представља жирију, саопштава име свог пса, калибар и марку пушке и муницију коју ће користити. Такмичар је дужан да у потпуности искористи време које му је на располагању. Што пре пронађе и одстрели дивљач и при томе покаже своју умешност као и сигурност у руковању оружјем његов пласман ће бити бољи. Такмичар је обавезан да приликом наиласка на неку од препрека испразни пушку. Уколико се рад одвија у шумовитом или густом шипражју једном руком треба безбедно да носи пушку а другом да разгрће растиње испред себе. Пушка се никада не сме носити водоравно. Уста цеви морају бити усмерена у ваздух или у земљу. На терену ловац треба да успостави што бољу сарадњу са својим псом, да га добро води и усмери да што боље претражи терен а да при томе не узнемирава дивљач. Приликом наиласка на дивљач пас мора да је сигурно и стилски лепо маркира, а ловац му прилази са најзгодније стране како би усмерио дивљач у жељеном правцу. На комаду пас мора да погигне дивљач, а ловац треба сигурним поготком да је одстрели. После одстрела дивљачи пас има задатак да је што брже пронађе, сигурним захватом узме те донесе и правилно преда ловцу.

Након предаје дивљачи ловац мора да очисти уста пса од перја и даје му команду да мирно чека док он не окачи дивљач на висак. Претраживање терена се наставља све до истека времена одређеног за рад. Када је време истекло судија даје знак ловцу да престане са радом, испразни пушку, веже пса на поводник, те да сопшти судијама шта је урадио.

Судијски жири састоје и одмах испуњава оценску листу у коју се уписују сви позитивни и негативни бодови које су освојили ловац и његов пас. Збир бодова одређује коначни пласман и редослед такмичара. Ловцу – такмичару може се доделити највише 100 бодова, а његовом псу највише 50. Рангирање на појединачном такмичењу обавља се на основу освојених бодова ловца и пса и према томе такмичар добија једну од следећих оцена: I оцена – најмање 119 освојених бодова, II оцена – најмање 105 бодова и III оцена – најмање 91 освојен бод.

Ако се такмичење одвија у више група и у случају да два такмичара освоје исти број бодова тада се за I место изводи бараж. Победник се проглашава за првака Ловачког – кинолошког купа, а другопласирани такмичар је вице првак. Редослед екипа зависи од збира бодова два најбоље пласирана члана екипе. У случају да две екипе имају исти број бодова такође се изводи бараж. Екипни победник проглашава се за екипног првака Ловачког-кинолошког купа а другопласирана екипа добија титулу вице првака. Првак Ловачко-кинолошког купа наредне године брани освојену титулу.

Код нас се, осим ловачко-кинолошких купова за птичаре (екипно и појединачно), најчешће одржавају такмичења у практичном лову са птичарима (где право наступа имају они пси који су већ оцењени на некој од утакмица на којој је била провера апорта, затим такмичења у ловачко-кинолошким куповима са псима гоничима - екипно и појединачно, свестране утакмице јамара и др.) За свестране утакмице јамара, нпр. неопходно је (као уосталом за сва дру-

га такмичења ловачких паса) обезбедити следеће специфичне услове: квалитетни вештачки ровови (за онолико батерија заступљених на такмичењу), адекватне ловне терене уз довољан број длакаве и пернате дивљачи.

На светском нивоу организују се утакмице: “Светски шампионат за лов са псима птичарима”, такмичење “Ловац и пас” (Куп Св.Хуберта и, за енглеске расе птичара – утакмице у широком тражењу (“fieldtrial”))¹⁰.

Изложбе ловачких трофеја

Ловачки трофеј је “изразито, особени, део тела уловљене длакаве или пернате дивљачи, њени карактеристични екстремитети, као и читава препарирана дивљач.” (Велика илустрована енциклопедија ловства, II том, стр.71). Стицање ловачког трофеја представља значајан мотив и главну сврху конкретног лова за сваког ловца. С тим у вези, трофеј има пуно значење само за оног ловца који је властитим ангажманом, тј. одстрелом, дошао до њега. За оног ко дивљач није одстрелио трофеј има сасвим друго значење. Он за њега представља украс или материјалну вредност. Прави ловац (а туристи-ловци по правилу то и јесу) не сматра својим трофејем угинулу дивљач или њене делове. Ловачки трофеји нису само сведочанства вештине и способности ловца који их је завредео, већ су и показатељи вредности ловишта из којих потичу.

Ловачки трофеји се разликују међусобно с обзиром на квантитет и квалитет, тј. вредност, те постоји потреба њиховог оцењивања врло сложеним поступцима мерења, компарације и вредновања. Поступци оцењивања вредносних обележја ловачких трофеја спроводе се у складу са јединственом методологијом (нормама и мерилима) које је 1937. године утврдио Међународни савет за лов.¹¹ Ова методологија (норме, мерила и упутства за оцењивање) вредновања квалитета ловачких трофеја, уз одређене измене, важи и данас. Адекватно обрађени припремљени и оцењени ловачки трофеји се чувају на адекватан начин и презентују заинтересованој јавности путем пригодних изложби.

Прве изложбе ловачких трофеја су се почеле приређивати крајем XIX века и то, пре свега, у Мађарској (1871) и Немачкој (1895), а потом и у другим земљама. Прва међународна (и најзначајнија) изложба ловачких трофеја приређена је 1910. године у Бечу. Иако тада није постојала јединствена међународна методологија за оцену ловачких трофеја, ипак су се нека њихова обележја мерила и вредновала. Међутим, чврсто постављених начела оцењивања квалитета ловачких трофеја није било ни на овој првој међународној изложби. Непосредно по усвајању међународних формула за оцењивање ловачких трофеја одржана је у Берлину (1937. године) светска изложба лова на којој су ловачки трофеји оцењивани по новој јединственој методологији. После II светског рата одржан је велики број изложби ловачких трофеја у свету и у нашој земљи.

Данас се изложбе ловачких трофеја приређују на сајмовима ловства, на разним другим ловачким манифестацијама, а презентоване су и у виду сталних музејских поставки као што је то случај и са орнитолошком и териолошком збирком које се чувају у оквиру одговарајућих изложбених поставки при Покрајинском заводу за заштиту природе у Новом Саду. Сличне изложбене поставке саставни су сегменти природњачких, односно музеја ловства у нашој земљи и у свету.

Будући веома атрактивне, изложбе ловачких трофеја привлаче пажњу великог броја посетилаца и представљају сегмент укупне туристичке понуде дате туристичке дестинације.

Сабори ловаца и слична окупљања љубитеља лова и дивљачи

Такмичења из домена ловног стрељаштва и ловне кинологије као и изложбе ловачких трофеја и друге ловне активности често се организују и спроводе у оквиру ширих окупљања ловаца и других љубитеља лова и дивљачи – тзв. сабора ловаца. Ниво и значај оваквих ловачких манифестација креће се од оних локалног односно регионалног до окупљања националног па чак и међународног ранга. Са туристичког аспекта посебан значај имају она окупљања ловаца на која долази већи број гостију из удаљенијих места, односно средина и чији боравак у дестинацији одржавања дате манифестације, са путовањем (тур-ретур), траје два и више дана. Тада се остварује значајнији финансијски ефекат ових ловно-туристичких манифестација. Ово свакако под условом да се на саборе ловаца регионалног нивоа и значаја окупља по неколико стотина учесника, а да ловачким манифестацијама републичког (националног) и међународног ранга присуствује знатно више учесника и посетилаца, што је углавном и случај.

Традиционални **Сабор ловаца Србије**, који се сваке године одржава крајем фебруара у четвородневном трајању (који је од 24. до 27. фебруара 2005. године одржан по 13. пут), карактеристичан је по разноврсним програмским садржајима, а пре свега: изложба ловачких трофеја, традиционална хајка на вука, такмичења у ловном стрељаштву, едукативне трибине и научно-стручна саветовања, културно-уметнички и забавни програми; презентација и продаја ловачког оружја, муниције, опреме ловно-стручне литературе, дружења ловаца из разних крајева земље и из иностранства са разменом искустава и др. Последњем Сабору ловаца Србије, поред око 1.100 ловаца из око 100 ловачких удружења из Србије, присуствовали су ловци из Црне Горе, гости из Републике Српске, Словеније, Македоније, Украјине, Румуније и Немачке, тако да је ова манифестација премашила националне оквире и попримила интернационални карактер и значај.

Сличне ловачке манифестација одржавају се и на **регионалном** нивоу. Пример такве је Сабор ловаца Срема, који је такође традиционалан (ове, 2005. године од 23. – 24. априла одржава се 8. пут).¹² На овим регионалним окупљањима ловаца, поред такмичарских активности (ловно-стрељаштво, ловно-кинолошка такмичења), заступљени су и други ловни садржаји, а пре свега: едукација (семинари, стручна предавања, трибине), изложбе ловачких трофеја, културно-забавне активности, презентација и продаја ловачког оружја и опреме и др., а на некима од ових сабора међу тежишним активностима су **хајке на предаторе** (вука, лисицу, шакала). Ове ловачке манифестације имају туристичка обележја и када се изводе као самосталне програмске активности ловаца.

Хајке на предаторе, наиме, саме по себи представљају веома актуелна ловна догађања и, као такве, окупљају велики број домицилних и гостујућих учесника (хајкача) и других љубитеља лова и природе. Тако, на пример, традиционална *Златиборска хајка на вука* (која је ове године одржана по 23. пут) представља најатрактивнији сегмент четвородневног дружења ловаца из свих крајева наше земље и из иностранства. Овој хајци, према подацима организатора (Ловачко удружење Чајетина), годишње присуствује у просеку преко 1.000 учесника,

посматрача и гостију. Рекордно присуство забележено је фебруара 1989. године (тј. у ери “златног доба ловног туризма” у нашој земљи), када је ова ловачка манифестација окупила око 6.000 учесника и гостију.

Поред ове (Златиборске) хајке у Србији се традиционално одржавају следеће значајније манифестационе активности уништавања длакавих предатора:

- **хајке на вука:** Хомоље (Жагубица) – у јануару месецу сваке године, Блаце – Сокобања (јануар), Доњи Милановац (фебруар) и Власина (март);
- **хајке на лисицу:** Алибунар (јануар), Петровац (фебруар) и Кнић (фебруар);
- **хајка на шакала:** Фрушка гора (Банаштор, Беочин) (фебруар).¹³

Због значаја, атрактивности и ловно-туристичких потенцијала регионалних хајки на длакаве предаторе, главни њихов покровитељ је Ловачки савез Србије.

Уместо закључка

Ловачке манифестације могу постати истинским туристичким манифестацијама уколико су осмишљене и конципиране тако да својим програмским садржајима, ширином гравитационог подручја учесника, трајањем и начинима организовања и спровођења обезбеђују присуство већег броја ловаца и других љубитеља лова и њихов боравак од најмање два дана у месту одржавања дате манифестације. За то је, наравно, неопходно обезбедити адекватне туристичко-рецептивне капацитете, како у квантитативном тако и у квалитативном смислу, али и добру корелацију и координацију деловања субјеката-носилаца саобраћајних, трговачких, занатских, културно-забавних и других услуга односно делатности у датој ловно-туристичкој дестинацији.

Литература

- ... (1992): Велика илустрована енциклопедија ловства, I и II том, “Грађевинска књига” - Београд и “Дневник” - Нови Сад
- (1998): Правилник о ловном срељаштву, Ловачки савез Србије – Комисија за ловно срељаштво, Београд
- (2002): Правилник за гађање глинених голубова – дисциплина “SKEET”, Стрељачки клуб “Војводина” Нови Сад
- Дорословачки, С. (2003): Прави пут до ловног пса, “Ловачке новине” (бр.12, стр.23), Београд
- Ожеговић, С. (1979): Туристичке манифестације, “Туризмологија”, 10, Београд
- Прентовић, Р. (2005): Ловни туризам-скрипта (у припреми), ПМФ Нови Сад

Напомене

¹ На пример Ловачки савез Србије је покровитељ традиционалних хајки на вука (Сокобања, Доњи Милановац, Златибор, Власина), лисицу (Каленић), бакарну лисицу (Петровац), борачку лисицу (Кнић) и др., а Ловачки савез Војводине – хајке на лисицу (Алибунар) и шакала (Фрушка Гора).

- ² “Шицара” је термин који потиче од немачке речи *schuessen* (шисен), што значи гађати, односно *Der Schiessen* - гађање
- ³ SKEET – термин норвешког порекла са значењем: “пуцањ”
- ⁴ САС је скраћеница од: “*Le Certificat d’aptitude au championnat de Beauté*”
- ⁵ САСИБ је скраћеница од: “*Le Certificat d’aptitude au championnat internationale de Beauté*”
- ⁶ FCI је скраћеница од: “*Federation Cynologique Internationale* – Међународна кинолошка федерација, основана 22. маја 1911. године у Паризу.
- ⁷ Детаљније о испитивању урођених особина ловачких паса ретривера разматра се између осталог, у: С.Дорословачки, *Прави пут до ловног пса “Ловачке новине”, бр.12, децембар 2003., стр. 23.*
- ⁸ САСИТ је скраћеница од: *Le Certificat d’aptitude an championnat infernal de travail* – кандидат за међународног шампиона у раду.
- ⁹ Кинолошки судија може бити лице које је положило посебне испите, зависно од раса.
- ¹⁰ Детљанији приказ ових трију врста међународних такмичења лвоачких паса дат је, између осталог, у: Велика илустрована енциклопедија ловства, II том, стр.185.
- ¹¹ *Conseil International de la Chasse* – скраћено СИС
- ¹² Главни садржаји овог Сабора ловаца су ловно-стрељачка такмичења (у три програмске дисциплине: покретна и непокретна мета и ТРАП, као и популарна “шицара” и гађање из пиштоља) у којима се планира да узме учешће око 300 такмичара. Очекује се да овој манифестацији, осим такмичара, присуствује и већи број ловаца и љубитеља лова не само из Срема већ и шире.
- ¹³ Ова хајка је од 2005. године трансформисана (и преименована) у хајку на шакала и лисицу